

Common borders. Common solutions.

ԴԱՍԸՆԹԱՑ 1. ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆՆ ՈՒՂԴԱԾ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՍՈՂՈՒԼ 2. ԻՆՉՊԵՍ ԱՏԵՂԾԵԼ ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ԵՎ ՆՈՐԱՐԱՐԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ՈՐՈՆՔ ԱՐՏԱՑՈԼՈՒՄ ԵՆ ՏԵՂԱՅԻՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐՆԵՐԸ ԵՎ ՈՐՈՆՔ ՀԱՍՑԵԱԳՐՈՒՄ ԵՆ ՏԵՂԻ ԿԱՐԻՔՆԵՐԸ

Բովանդակություն

1	<u>ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ</u>	2
1.1	ԿԱՅՈՒՆ ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅՈՒՆ `ՀԱՆՈՒՆ ԿԱՅՈՒՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ	2
1.2	ՆՊԱՍՏԵԼ ՏԵՂԱԿԱՆ ԲԱՐԳԱԿԱՃՄԱՆԸ, ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՀԱՎԱՍՏԱՐՈՒԹՅԱՆԸ և ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՈՐԱԿԻ ԱՍՐԱՊԵՂԱՐՄԱՆԸ	2
1.3	ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅԱՆ և ՄԻՋՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՐԿԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԱՍՐԱՊԵՂԱՐՄԱՆ `ՆՊԱՍՏԵԼՈՎ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆԸ	3
1.4	ՏԵՂԱԿԱՆ ԱՎԱՆԴՈՒՅԹՆԵՐԻ, ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ և ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՐԺԵԻՈՐՈՒՄ և ՀԱՐԳԱՆՔ `ՆՊԱՍՏԵԼՈՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈԽՆՍԲՈՆՄԱՆԸ և ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆԸ	4
2	<u>ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ</u>	5
2.1	ԿԱՅՈՒՆ, ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ և ՀԱՍԸՆԴՅԱՆՈՒՐ ՀԱՍԱՆԵԼԻ ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ	5
2.2	ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ և ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ՇՈՒԿԱՆԵՐԻ ԴԻՎԵՐՍԻՖԻԿԱՑՈՒՄ	5
2.3	ՄՐՑՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՍՐԱՊԵՂԱՐՄԱՆ և ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄ	6
3	<u>ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՆ ԻՐԱԳՈՐԾԵԼՈՒ և ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻՆ ՄՈՏԵՆԱԼՈՒ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ</u>	7
3.1	ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՀՅՈՐՈՒԹՅԱՆ ԱՍՐԱՊԵՂԱՐՄԱՆ ՈՒՂԻՉ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	7
3.2	ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ և ՁԵՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԵՆՍՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ	8
3.3	ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԳՈՒՅՔԱԳՐՈՒՄ, ՆՈՐ, ՆՈՐԱՐԱՐԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ՄՇԱԿՈՒՄ և ԴԻՎԵՐՍԻՖԻԿԱՑՈՒՄ	8
3.4	ՆՊԱՏԱԿԱՅԻՆ և ԱՐԴՅՈՒՆԱԿԵՏ ՄԱՐՔԵԹԻՆԳԻ և ԱՌԱՋՄԱՐԱՑՄԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ	8
3.5	ԱՊԱՀՈՎ, ԳՈՐԱՑՈՒՑԻՉ և ԿԱՏԱՐՅԱԼ ՓՈՐՁԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ	9
3.6	ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ և ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՕԳՈՒՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ԲԱՇԽՈՒՄ ՀՅՈՐԸՆԿԱԼՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՄ	9

1 Չբուսաշրջային քաղաքականության նպատակները

1.1 Կայուն զբոսաշրջություն՝ հանուն կայուն տնտեսական զարգացման

Համաձայն Չբոսաշրջության համաշխարհային կազմակերպության (ՉՀԿ)՝ կայուն զբոսաշրջությունը «զբոսաշրջություն է, որը լիովին հաշվի է առնում իր ընթացիկ և ապագա տնտեսական, սոցիալական և բնապահպանական ազդեցությունները՝ հաշվի առնելով այցելուների, արդյունաբերության, շրջակա միջավայրի և հյուրընկալող համայնքների կարիքները»:

Կայուն զբոսաշրջության զարգացման սկզբունքներն ու գործելակերպերը կիրառվում են զբոսաշրջության բոլոր տեսակների համար՝ բոլոր տեսակի ուղղություններով, ներառյալ զանգվածային զբոսաշրջությունը և նիշային զբոսաշրջության հատվածները: Չբոսաշրջության զարգացման բնապահպանական, տնտեսական և սոցիալ-մշակութային ասպեկտները կոչվում են կայունության սկզբունքներ, և պետք է համապատասխան հավասարակշռություն հաստատվի այս երեք ասպեկտների միջև՝ դրա երկարաժամկետ կայունությունն ապահովելու համար:

Որպես արդյունք՝ կայուն զբոսաշրջությունը պետք է.

1. Ռացիոնալ օգտագործի շրջակա միջավայրի ռեսուրսները, որոնք չափազանց կարևոր են զբոսաշրջության զարգացման համար՝ պահպանելով կենսական էկոլոգիական գործընթացները և նպաստելով բնական ժառանգության և կենսաբազմազանության պահպանմանը:

2. Հարգի հյուրընկալող համայնքների սոցիալ-մշակութային իսկությունը, պահպանի նրանց կառուցված և կենդանի մշակութային ժառանգությունն ու ավանդական արժեքները և նպաստի միջմշակութային փոխըմբռնմանը և հանդուրժողականությանը:

3. Ապահովի երկարաժամկետ տնտեսական կենսունակությունը՝ բոլոր շահագրգիռ կողմերին ապահովելով արդարացի սոցիալ-տնտեսական օգուտներ, ինչպիսիք են կայուն զբաղվածությունը և եկամուտ ստանալու հնարավորությունները, ինչպես նաև սոցիալական ծառայությունները ընդունող համայնքներին և նպաստելի աղքատության հաղթահարմանը:

Լայն մասնակցության և կոնսենսուսի ձևավորում ապահովելու համար զբոսաշրջության կայուն զարգացումը պահանջում է բոլոր շահագրգիռ կողմերի տեղեկացված մասնակցությունը, ինչպես նաև ուժեղ քաղաքական ղեկավարում: Կայուն զբոսաշրջության ձեռքբերումը շարունակական գործընթաց է, որը պահանջում է ազդեցությունների մշտական մոնիտորինգ և անհրաժեշտության դեպքում անհրաժեշտ կանխարգելիչ և/կամ ուղղիչ միջոցառումների իրականացում:

Կայուն զբոսաշրջությունը պետք է նաև պահպանի զբոսաշրջիկների բավարարվածության բարձր մակարդակը և զբոսաշրջիկներին ապահովի բովանդակալից փորձ՝ բարձրացնելով կայունության խնդիրների վերաբերյալ նրանց իրազեկությունը և նրանց շրջանում խթանելով կայուն զբոսաշրջային պրակտիկաները:

Կայուն տնտեսական զարգացումը սահմանվում է որպես զարգացում, որը չի վնասում կամ չի ազդում ապագա սերունդների կարիքների վրա: Այն փորձում է բավարարել մարդկանց կարիքները, բայց այնպես, որ պահպանի բնական ռեսուրսները և շրջակա միջավայրը: Կայուն տնտեսական զարգացումը կարևոր նշանակություն ունի ռեսուրսների պլանավորման համար, քանի որ այն թույլ է տալիս մեզ օգտագործել ռեսուրսները ոչ թե անխոհեմաբար, այլ խելամորթեն: Այն ճանապարհ է հարթում գոյություն ունեցող ռեսուրսների զարգացման համար, այլ ոչ թե դրանց ոչնչացման:

Այսպիսով, մենք հասկանում ենք, որ կայուն զբոսաշրջությունը շատ կապված է, և այն նպաստում է երկրի կայուն տնտեսական աճին, քանի որ այս երկու տերմիններն էլ հաշվի են առնում որոշակի գործողությունների ազդեցությունը հաջորդ սերունդների վրա՝ փորձելով պահպանել շրջակա միջավայրը: Այն ուղիները, որոնցով զբոսաշրջությունը նպաստում է երկրի տնտեսությանը, բացատրված են ստորև:

1.2 Նպաստել տեղական բարգավաճմանը, սոցիալական հավասարությանը և աշխատանքի որակի ամրապնդմանը

Չբոսաշրջությունը աշխարհի ամենաարագ զարգացող ճյուղերից մեկն է: Չբոսաշրջությունից եկամուտը, որպես երկրի տնտեսական աճի և զարգացման կարևոր բաղադրիչ, ունի ներուժ՝ օգտագործվելու հասարակության ինչպես տնտեսական, այնպես էլ սոցիալական բարօրության համար: Չբոսաշրջությունից ստացված դրամական մուտքերը կարող են օգտագործվել այնպիսի կարևոր խնդիրների լուծման համար, ինչպիսիք են ենթակառուցվածքների բացակայությունը, զբաղվածության ցածր մակարդակը կամ աղքատությունը՝ ռեսուրսները ներդնելով տեղական համայնքների համար հնարավորությունների ստեղծմանը:

Չբոսաշրջության տնտեսական նշանակությունը և աճն այսօր նշանակալի արժեք ունեցող ոլորտ է, ուստի զարմանալի չէ, որ կան գրականության մեծ թվով աղբյուրներ, որոնք ընդգծում են զբոսաշրջության տարբեր ազդեցությունները: Նմանապես, կայունությունը զբոսաշրջության կարևոր ասպեկտ է, քանի որ այն դիտվում է որպես շահագրգիռ կողմերի կարիքները բավարարելու միջոց՝ հաշվի առնելով տնտեսական ազդեցությունը, ինչպես նաև ներկա և ապագա սոցիալական և բնապահպանական պայմանները: Արդյունքում, զբոսաշրջության ոլորտի կայունության և աճի սահմանները մշտական մտահոգության աղբյուր են:

Չբոսաշրջությունը նպաստում է զբաղվածության հնարավորությունների և եկամուտների ավելացմանը, ինչը կարող է զգալի տնտեսական ազդեցություն ունենալ տեղի բնակչության վրա: Չբաղվածության առումով տեղական համայնքի եկամուտները և սոցիալ-տնտեսական վիճակը կարող են բարելավվել, ինչը կհանգեցնի կենսամակարդակի բարձրացմանը: Չբոսաշրջությունը նպաստում է տեղական համայնքի զարգացմանը և օգնում աղքատության կրճատմանը:

- Չբաղվածության հնարավորություններ. զբոսաշրջության ծառայությունները և արտադրանքը կարող են հիմուտ աշխատողներին հնարավորություններ տալ ցուցադրելու իրենց կարողությունները՝ ոգեշնչելով նոր բիզնես ձեռնարկումներ և բովանդակալից աշխատանքի միջոցով ճանապարհի հարթելով արտադրողականության բարձրացման համար: Ակնկալվում է, որ աշխատատեղեր կստեղծվեն, քանի որ կայուն ներդրումները հանգեցնում են տեղական աղբյուրների և աշխատանքի ընդունման ավելացմանը: Ավելին, ակնկալվում է, որ զբոսաշրջության անուղղակի ազդեցությունը զբաղվածության վրա կաճի՝ կապված ենթակառուցվածքային ոլորտներում աշխատատեղերի ստեղծման հետ և այլն:

- Աղքատության կրճատմանը և տեղական զարգացմանը կարելի է հասնել զբոսաշրջության միջոցով. Բացի տեղական զբաղվածության ավելացումից, տեղական ծառայություններից օգտվելը կարող է մեծացնել զբոսաշրջիկների ծախսերը տվյալ համայնքի տնտեսությունում և նպաստել տնտեսական զարգացմանը, արտադրանքին և այլն: Տարածելով թափոնների կառավարման և ջրի խնայողության համակարգերը, օրինակ, կայուն զբոսաշրջության օրինաչափությունները կարող են օգնել տեղական համայնքներում երկարաժամկետ սոցիալական մոդելներ ստեղծել: Մշակութային ժառանգությունը պաշտպանելու խթանները գնահատվում են որպես ամենակարևոր ոչ նյութական օգուտներից մեկը, որը կարող է ապահովել զբոսաշրջության ոլորտի կայունությունը:

1.3 Մշակութային բազմազանության և միջմշակութային երկխոսության ամրապնդում նպաստելով մշակութային ժառանգության պահպանմանն ու զարգացմանը

Չբոսաշրջությունը միջազգային հարաբերությունները բարելավելու ներուժ ունի: Որպես արդյունաբերություն՝ այն բազմաթիվ հնարավորություններ է ընձեռում հրավիրելու այցելուներին ամբողջ աշխարհից՝ նոր մշակույթների հետ ծանոթանալու համար: Տեղական զբոսավարներն ու էքսկուրսիաները զբոսաշրջիկներին թույլ են տալիս լսել տեղական պատմություններ դեստինացիայի պատմության, ինչպես նաև այն մարդկանց և վայրերի մասին, որտեղ նրանք այցելում են:

Այս տեսակի փոխազդեցությունները կարող են օգնել նաև մշակութային արժեքների ամրապնդմանը: Հատուկ շուկաների կամ միջոցառումների կազմակերպումը, ինչպիսիք

են արվեստի և արհեստների տոնավաճառները, կարող են գրավել զբոսաշրջիկներին, խթանել տեղական տնտեսությունը և օգնել զբոսաշրջիկներին հասկանալու տեղական մշակույթի հարստությունն ու իսկությունը:

Համայնքների հզորացումը զբոսաշրջության համար մշակութային ժառանգության պաշտպանության ամենաարդյունավետ միջոցներից մեկն է: Դա տեղի է ունենում այն ժամանակ, երբ զբոսաշրջիկները կրթվում են տեղական համայնքի պատմության և ավանդույթների մասին, և արդյունքում համայնքը զգում է համախմբվածության և հպարտության ավելի ուժեղ զգացում այդ մշակութային պատմության մեջ: Ավելին, մշակութային արժեքների վրա կենտրոնացած զբոսաշրջությունը տեղացիներին խրախուսում է շարունակել փոխանցել իրենց պատմության մեջ արմատացած ավանդույթներն ու գործելակերպերը:

Իմանալ, որ ամբողջ աշխարհից մարդիկ գնահատում են համայնքի պատմությունն ու մշակութային ժառանգությունը,՝ հպարտանալու առիթ է, և համայնքի անդամներն ավելի ու ավելի կգնահատեն իրենց ժառանգությունը, քանի որ այդ հպարտությունն աճում և տարածվում է: Դա իր հերթին խրախուսում է տեղացիներին՝ շարունակել արհեստագործությունը և ստեղծել ապրանքներ, որոնք արտացոլում են իրենց մշակույթը: Երբ զբոսաշրջիկները գնահատում են նման տեղական շուկաները, դա հպարտություն է սերմանում համայնքում և հնարավորություն է տալիս նրանց շարունակել մշակութային նշանակալի աշխատանք կատարել: Դեստինացիաների կառավարման կազմակերպությունները (DMOs) և տեղական ինքնակառավարման մարմինները պետք է ապահովեն, որ համայնքի շահագրգիռ կողմերը ներկա լինեն և ներգրավված լինեն զբոսաշրջության զարգացման գործում:

1.4 Տեղական ավանդույթների, ժառանգության և հեղինակության արժեևորում և հարգանք՝ նպաստելով միջազգային փոխըմբռնմանը և խաղաղությանը

Զբոսաշրջությունը նպաստում է տարբեր երկրների մարդկանց միջև միջմշակութային փոխգործակցությանը, ինչը նպաստում է ավելի լավ փոխըմբռնման և խաղաղ հարաբերությունների զարգացմանը: Զբոսաշրջությունը խթանում է մշակութային փոխըմբռնումը, փոխադարձ հարգանքը և խաղաղությունը, ինչը ամրապնդում է երկխոսությունը տարածաշրջանների և հարևան երկրների միջև: Զբոսաշրջիկները հասկանում և գնահատում են մշակույթը, հուշարձանները, երաժշտությունը, խոհանոցը և այլ գործոններ, որոնք էական ազդեցություն ունեն: Տուրիստը գնում է հնաոճ իրեր և այլ հուշանվերներ, ինչը հանգեցնում է նրանց առևտրային հարաբերությունների սկզբին: Սա, բնականաբար, նպաստում է ազգերի միջև փոխըմբռնմանը և բարեկամությանը, և այդպիսով գոյություն ունի երկխոսություն երկու ազգերի միջև: Այսպիսով, զբոսաշրջությունը խթանում է երկխոսությունը, խաղաղությունը և բարի կամքը և նշանակալի ներդրում է ունենում միջազգային բարի կամքի ձևավորման գործում և հարստացնում ազգային բարեկամությունը:

Զբոսաշրջությունը միավորում է տարբեր մշակույթների և տարածաշրջանների մարդկանց՝ խթանելով ավելի մեծ փոխըմբռնումը: Դա արդյունավետ և կայուն կերպով անելու համար անհրաժեշտ է խաղաղ պայմաններ: Արդյունքում, ճիշտ է ասել, որ զբոսաշրջությունը աշխարհի ամենամեծ խաղաղության շարժումն է, և այն կարևոր դեր է խաղում փոխըմբռնման խթանման գործում:

Զբոսաշրջության գործունեությունը պետք է իրականացվի հյուրընկալող տարածաշրջանների և երկրների առանձնահատկություններին և ավանդույթներին, ինչպես նաև նրանց օրենքներին, գործելակերպին և սովորույթներին համապատասխան՝ ինչպես ընդունող երկրներին և համայնքներին, այնպես էլ զբոսաշրջիկներին օգուտ բերելու համար:

2 Զբոսաշրջության քաղաքականության խնդիրները

2.1 Կայուն, պատասխանատու և համընդհանուր հասանելի զբոսաշրջության ապահովում

Համաձայն Համաշխարհային Կայուն զբոսաշրջության խորհրդի՝ պատասխանատու ճանապարհորդությունը վերաբերում է «անհատ ճանապարհորդների վարքագծին, ովքեր ձգտում են ընտրություն կատարել կայուն զբոսաշրջության պրակտիկայի համաձայն: Վարքագծերը սովորաբար համընկնում են բացասական ազդեցությունները նվազագույնի հասցնելու և դրականը առավելագույնի հասցնելու հետ, երբ մեկն այցելում է զբոսաշրջության վայր»: Պատասխանատու զբոսաշրջությունը սահմանվում է որպես զբոսաշրջություն, որը հարգում է զբոսաշրջության վայրի շրջակա միջավայրը, համայնքը և մշակույթը: Այն նպատակ ունի մեղմելու անպատասխանատու զանգվածային զբոսաշրջության բացասական հետևանքները: Զբոսաշրջության այս տեսակը ձգտում է խթանել զբոսաշրջության երկարաժամկետ զարգացումը, որը պաշտպանում է տեղական համայնքների շահերը և այդ համայնքներում գտնվող ժառանգության վայրերը:

Պատասխանատու զբոսաշրջությունը շատ կարևոր է, քանի որ այն ինտեգրում է զբոսաշրջիկներին տեղական համայնքին: Դառնալով այս համայնքի անդամ՝ ճանապարհորդները կիսում են պատասխանատվությունը համայնքի բարեկեցության, ինչպես նաև տեղական տնտեսության բարելավման համար՝ չվտանգելով շրջակա միջավայրի ամբողջականությունը: Ստորև բերված են մի քանի եղանակներ, թե ինչպես զբոսաշրջիկները կարող են ապահովել կայուն և պատասխանատու զբոսաշրջության խթանումը.

1. Աջակցել համայնքի վրա հիմնված զբոսաշրջությանը և նախաձեռնություններին:
2. Հարգել տեղի բնակչության գործելակերպը:
3. Փորձել նվազեցնել նրանց ածխածնի արտանետումները:
4. Ժառանգության վայրերի խնամք.
5. ճանապարհորդության մեջ ներառել կայուն զբոսաշրջության այլընտրանքներ.

Շարունակական ջանքերը՝ ապահովելու, որ զբոսաշրջային ուղղությունները, ապրանքները և ծառայությունները հասանելի լինեն բոլոր մարդկանց՝ անկախ ֆիզիկական կամ մտավոր սահմանափակումներից, հաշմանդամությունից կամ տարիքից, հայտնի է որպես մատչելի զբոսաշրջություն: Մատչելի զբոսաշրջության նպատակն է այնպես անել, որ բոլորը իրենց ընդունված զգան, այդ թվում՝ երեխաների, հաշմանդամություն ունեցող անձանց և տարեցների հետ ճանապարհորդողները:

2.2 Զբոսաշրջային ապրանքների և զբոսաշրջային շուկաների դիվերսիֆիկացում

Զբոսաշրջության դիվերսիֆիկացիան ապահովում է փորձառության բազմազան և հարմարեցված արտադրանք, դեստինացիայի պլանավորման և նախագծման ճկունություն և մրցունակություն՝ ստեղծելով ավելի շատ փոխյուրացումներ, սիներգիաներ: Դիվերսիֆիկացման ռազմավարությունները հանգեցնում են ավելի կայուն զբոսաշրջության զարգացմանը՝ բնական ռեսուրսների պաշտպանության, ավելացված արժեքի արտադրանքի և ծառայությունների տեսանկյունից, և զբոսաշրջության և այլ տարածաշրջանային արդյունաբերական ոլորտների միջև կապերի ամրապնդմանը: Արտադրանքի դիվերսիֆիկացիան արտադրանքի սկզբնական շուկան ընդլայնելու պրակտիկա է: Այս ռազմավարությունը օգտագործվում է առկա արտադրանքի հետ կապված վաճառքները խթանելու համար, ինչը հատկապես շահավետ է այն ընկերության համար, որը ունի լճացած վաճառք:

Զբոսաշրջության արտադրանքի դիվերսիֆիկացումը կարող է իրականացվել տարբեր ձևերով, ներառյալ ստորև թվարկվածները: Արտադրանքի դիվերսիֆիկացիան կարող է թանկ արժենալ, հատկապես, երբ նոր արտադրանքը ներկայացնում ենք նոր շուկայում մեծ թվով մարդկանց: Արդյունքում, կարող է իմաստալից լինել նոր հայեցակարգ

գործարկել մի քանի փորձնական շուկաներում՝ գնահատելու հաճախորդների ընդունումը նախքան այն ավելի լայն ընդլայնելը:

- Վերափաթեթավորում. ապրանքը տարբեր լսարանի համար հասանելի դարձնելու համար դրա ներկայացման ձևը կարող է փոխվել:
- Անվանափոխում. գոյություն ունեցող ապրանքը կարող է վերանվանվել, վաճառվել կամ գովազդվել այլ երկրում, հնարավոր է՝ մի փոքր այլ փաթեթավորմամբ: Նպատակն է հավատարիմ մնալ ապրանքի կամ ծառայության սկզբնական նպատակին՝ այն հարմարեցնելով տեղական մշակույթին:
- Չափը փոխել. ապրանքը կարող է վերափաթեթավորվել տարբեր չափսերի կամ վաճառքի քանակով: Օրինակ, ապրանքը, որը սովորաբար վաճառվում է որպես մեկ միավոր, կարող է փաթեթավորվել տասնյակներով և վաճառվել պահեստի խանութի միջոցով:
- Գնագոյացում. ապրանքի գինը, այլ բարելավումների հետ մեկտեղ, կարող է ճշգրտվել, որպեսզի այն վերադասավորվի վաճառքի համար նոր բաշխման ալիքի միջոցով:
- Ապրանքանիշի ընդլայնումներ. գուցե հնարավոր լինի երկարացնել գոյություն ունեցող ապրանքանիշը ցածր կամ բարձր մակարդակում, կամ լրացնել արտադրանքի գծի բացը ինչ-որ տեղ մեջտեղում:
- Ապրանքի ընդլայնումներ. գուցե հնարավոր լինի վաճառել կամ գովազդել միևնույն ապրանքի/ծառայության մի քանի տարբերակները, հնարավոր է՝ ավելացնելով լրացուցիչ հնարավորություններ կամ առաջարկելով ապրանքը տարբեր գույներով:

2.3 Մրցունակության ամրապնդում և բարձրացում

Բիզնեսում մրցունակությունը վերաբերում է ընկերության կարողությանը՝ հավասարակշռելու իրենց արտադրանքի և ծառայությունների գինը որակի հետ՝ հաճախորդներին հնարավորինս լավագույն փորձը ապահովելու համար: Ավելին, այն վերաբերում է ընկերության կարողությանը՝ գերազանցել իր մրցակիցներին վաճառքի կամ հաճախորդների հավատարմության առումով՝ բարձր որակի, գնի կամ այս երկուսի համակցության շնորհիվ: Բիզնեսի մրցունակությունը կարելի է բաժանել երկու կատեգորիայի.

1. Գների մրցունակություն. Գների մրցունակությունը վերաբերում է մի իրավիճակի, երբ ընկերությունը կարող է պահպանել իր ապրանքների կամ ծառայությունների որակը, մինչդեռ դրանք ավելի ցածր գներ ունենան, քան մրցակիցները:
2. Կառուցվածքային մրցունակությունը վերաբերում է իրավիճակին, երբ ընկերությունը կարող է պահպանել ավելի բարձր վաճառքներ կամ հաճախորդների հավատարմություն, քան մրցակիցները՝ անկախ նրանց առաջարկած գներից: Սա կարող է պայմանավորված լինել ապրանքանիշի ավելի ուժեղ ինքնությամբ, ավելի որակյալ ապրանքներով և ծառայություններով կամ լրացուցիչ ապրանքներով կամ ծառայություններով, որոնք իրենց մրցակիցները չեն տրամադրում:

Կան բազմաթիվ հիմնական պատճառներ, թե ինչու է մրցունակությունը կարևոր ընկերության համար: Նախ, մրցունակությունը կարևոր է, քանի որ այն դրդում է բիզնեսին և նրա մրցակիցներին շարունակել զարգանալ որոշակի ոլորտում և դրանից դուրս: Սա կարող է օգնել ընկերությանը մնալ ընթացիկ և հարմարվել սպառողների փոփոխվող կարիքներին: Այն նաև նպաստում է նոր ապրանքների և տեխնոլոգիաների զարգացմանը: Բիզնեսի մրցունակությունը կարող է հանգեցնել նորարարական նոր ապրանքների և տեխնոլոգիաների զարգացմանը, որոնք օգուտ են բերում սպառողներին, մինչդեռ դա օգնում է ընկերության կայունությանը: Մրցակցությունը նաև դրդում է ձեռնարկություններին բարելավել իրենց ապրանքների և ծառայությունների որակը՝ ավելի շատ հաճախորդներ ներգրավելու և շուկայի իրենց մասնաբաժինը ընդլայնելու համար: Որակը կարող է վերաբերել մի շարք բաների, ներառյալ այն ապրանքները, որոնք ավելի երկար են գոյատևում կամ ավելի լավ են աշխատում, ունեն ավելի լավ

հետվաճառքային կամ տեխնիկական աջակցություն, ինչպես նաև ավելի բարեհամբույր և ավելի լավ սպասարկում:

Ահա որոշ ձևեր, թե ինչպես ընկերությունը կարող է մրցունակ մնալ արդյունաբերությունում միաժամանակ ընդլայնելով իր բիզնեսը.

- Մշակել արժեքի առաջարկ. Արժեքի առաջարկը գործոնների ցանկն է, որոնց գծով ընկերությունը գերազանցում է և ավելի է տարբերվում իր մրցակիցներից: Առաջին քայլը ընկերության չափը գնահատելն է և այն, ինչ նա պետք է առաջարկի ապրանքների կամ հաճախորդների սպասարկման առումով: Այնուհետև յուրաքանչյուր ընկերություն պետք է ուսումնասիրի մի քանի մրցակիցների բիզնեսի հիմնական տարրերը: Սա օգնում է որոշել, թե ինչն էք լավագույնս անում ձեր շուկայում:

- Ստեղծեք հաճախորդների հետ հարաբերություններ. Յուրաքանչյուր ոլորտում մրցունակ մնալու ևս մեկ հիանալի միջոց է հաճախորդների հետ շփվելու, նրանց փորձը բարելավելու և հաճախորդների բազան ընդլայնելու նոր և նորարարական ուղիների անընդհատ որոնումը: Մրցունակ մնալու համար ձեռնարկությունները պետք է առկա հաճախորդներին պատճառ տան վերադառնալու իրենց, այլ ոչ թե մրցակցի մոտ:

- Ուսումնասիրեք ձեր ներքին կազմակերպությունը. այն ձևը, որով ընկերությունը հաղորդակցվում է գերատեսչությունների և վայրերի միջև, կարող է ազդել նրա ընդհանուր արտադրողականության և հաջողության վրա: Ուսումնասիրեք ընկերության ներքին կառուցվածքը՝ որոշելու համար, թե որ ստորաբաժանումներն են պահանջում հավելյալ կադրեր, որ ստորաբաժանումները զգալի առավելություններ չեն տալիս, և հաղորդակցման ինչ ուղիներ կարող են կիրառվել ընկերության աշխատակիցների միջև տեղեկատվության տարածումը բարելավելու համար:

- Ներդրումներ կատարեք նոր տեխնոլոգիաների վրա. նոր արտադրական մեքենաները, SS ծրագրակազմը և այլ տեխնոլոգիաները կարող են օգնել ընկերությանը հասնել ծախսարդյունավետ և արագ արդյունքների:

3 Նպատակներն իրագործելու և նպատակների մոտենալու գործողություններ

3.1 Զբոսաշրջության ոլորտի հզորության ամրապնդման ուղղիչ գործողություններ

Կառավարությունների մեծ մասը ակտիվ և նորարարական միջոցառումներ է իրականացնում մրցունակությունը բարձրացնելու և զբոսաշրջության երկարաժամկետ աճին աջակցելու համար: Բաղաքականության արդյունավետ միջամտության բնույթը փոխվում է երկրի զբոսաշրջային տնտեսության զարգացման և հասունացման հետ մեկտեղ: Աճի վաղ փուլերում կառավարության ընդհանուր միտումը եղել է զբոսաշրջության պլանավորման և խթանման, ինչպես նաև, որոշ դեպքերում, առևտրային ընկերությունների գործունեության համար լայն պարտականություններ ստանձնելը:

Թվային տեխնոլոգիան կա և կլինի մի ոլորտ, որն արժանի է ուշադրության, ինչպես Covid-19-ի, այնպես էլ հետ-Covid-ի ժամանակաշրջանում: Զբոսաշրջության ոլորտի հզորությունն ամրապնդելու համար ձեռնարկությունները պետք է ավելի շատ շեշտեն այնպիսի տեխնոլոգիաների կարևորությունը, ինչպիսին է վիրտուալ իրականությունը: Տեխնոլոգիան կշարունակի աճող դեր խաղալ երկարատև զբոսաշրջության մեջ, քանի որ ավելի շատ աշխատողներ փնտրում են հեռավոր և հեռահար աշխատանքի տարբերակներ:

Զբոսաշրջությունը և ճանապարհորդությունը կպահանջեն նորարարություն և համագործակցություն՝ իրենց հզորությունն ամրապնդելու համար: Պլանավորումը պետք է իրականացվի ավելի արդյունավետ՝ ներգրավելով կառավարությունը, մասնավոր հատվածը, քաղաքացիական հասարակությունը և այլ գործընկերներ՝ միաժամանակ նախապատրաստվելով բիզնես մոդելների և կառավարման կառույցների փոփոխությանը

նոր և տարբեր պահանջարկը բավարարելու համար: Կարճաժամկետ հեռանկարում չափազանց կարևոր կլինի ներդրողների և սպառողների վստահության վերականգնմանն ուղղված գործողությունների հստակ հաղորդակցումը: Կարևոր կլինի նաև երկարաժամկետ կայունությունը և ճկունությունը, ինչպես նաև օգուտների ավելի արդար բաշխումը: Այս մոտեցումները միասին ներուժ ունեն աշխուժացնելու զլոբալ զբոսաշրջության ոլորտը՝ օգտագործելու նրա շուկա ստեղծող ուժը՝ աջակցելու տնտեսություններին, ստեղծելու աշխատատեղեր և զարգացնելու մարդկանց և համայնքներին առաջնահերթություն տալու արդյունքներ:

3.2 Չբոսաշրջային ուղղությունների և ձեռնարկությունների կենսունակության ապահովում

Չբոսաշրջության քաղաքականությունը վերջին տասնամյակների ընթացքում շեշտը դրել է զբոսաշրջիկների ներգրավման վրա և առավելագույնի հասցրել զբոսաշրջության դրական ազդեցությունը զբաղվածության և եկամտի առումով՝ շեշտը դնելով շուկայավարման և զբոսաշրջության խթանման վրա: Մեր օրերում «դեստինացիայի կառավարումը» դիտվում է որպես քաղաքականության թեմա, և արդյունքում կառավարությունները և դեստինացիա կառավարող կազմակերպությունները ակտիվորեն ներգրավված են պրակտիկայում: Չբոսաշրջության ուղղությունները և ձեռնարկությունները պետք է շեշտեն, թե ինչպես է ոլորտի երկարաժամկետ զարգացումը կախված դեստինացիայի կարողությունից՝ նպաստելու տնտեսական, սոցիալական, քաղաքական և բնապահպանական միտումներին հարմարվողականությանը՝ ընդգծելով ինտեգրված քաղաքականությունների առաջացումը՝ մասնավոր հատվածի և տեղական համայնքների մասնակցությամբ՝ ավելի ներառական աճը խթանելու համար:

3.3 Չբոսաշրջության ռեսուրսների գույքագրում, նոր, նորարարական արտադրանքի մշակում և դիվերսիֆիկացում

Չբոսաշրջության արտադրանքի զարգացումը ենթադրում է նոր և նորարարական ապրանքների, փորձի և ծառայությունների ներմուծում շուկա՝ զբոսաշրջիկների կողմից գնման համար: Արտադրանքի մշակման մի քանի փուլ կա, բայց առաջին քայլը շուկայի կարիքների բացահայտումն է: Երբ բացահայտվում է կոնկրետ արտադրանքի նկատմամբ կարիքը, դրա համար պետք է մշակվի հայեցակարգ կամ գաղափար: Այնուհետև ընկերությունը պետք է ռազմավարություն մշակի գաղափարը կյանքի կոչելու համար: Անհրաժեշտ է գեներացնել արտադրանքի գաղափարներ, մշակել արտադրանք՝ հիմնված ձեր թիրախային շուկայի վրա և մշակել պլան՝ ձեր գաղափարները ապրանքի վերածելու համար:

Լիովին նոր փորձի ստեղծումը երբեմն պահանջվում է որպես արտադրանքի մշակման մաս: Դա կարող է նաև ենթադրել առկա արտադրանքի ընդլայնում կամ բարելավում: Արտադրանքի ընդլայնումը կարող է կենտրոնանալ նոր զբոսաշրջային շուկաների, բարելավված արտադրանքի գծերի կամ սեզոնային փորձառությունների վրա: Կա բիզնեսի ընդլայնման հնարավորություն՝ տրամադրելով զբոսաշրջային ապրանքների բազմազան տեսականի, որոնք սպասարկում են տարբեր տեսակի զբոսաշրջիկների: Սա կարող է մեծացնել վաճառքը, ամրապնդել ներկայիս շուկայի դիրքը կամ թույլ տալ կապիտալացնել շուկայի նոր հնարավորությունները: Ընդհանուր առմամբ, ապրանքանիշի համար ձեռնտու է նոր կամ նորարարական արտադրանք մշակելիս մանրակրկիտ պատկերացում ունենալ շուկայի ընթացիկ միտումների, ճանապարհորդների տեսակների, դրդապատճառների և արժեքների մասին:

3.4 Նպատակային և արդյունավետ մարքեթինգի և առաջխաղացման ապահովում

Բիզնեսի մարքեթինգային պլանի արդյունավետությունն ապահովելու համար շատ կարևոր է հստակեցնել թիրախավորված լսարանը: Թիրախային լսարանը սպառողների

մի խումբ է, ովքեր, ամենայն հավանականությամբ, կհետաքրքրվեն որոշակի ապրանքով կամ ծառայությամբ: Երբ ընկերությունը թիրախավորում է իր լսարանին, այն խնայում է ժամանակ և գումար՝ խուսափելով այն խմբերի համար գովազդից, որոնք դժվար թե հետաքրքրվեն որևէ ապրանքով: Ժամանակի ներդրումը մարքեթինգային արշավի ուսումնասիրության և պլանավորման մեջ ամրապնդում է ապրանքանիշի հարաբերություններն իր հաճախորդների հետ և մեծացնում հաճախորդների ներգրավվածությունը: Ընկերության համար կարևոր է ունենալ հստակ և հետևողական հաղորդագրություն իր բրենդինգում, քանի որ դա հեշտորեն թույլ է տալիս հաճախորդներին կապ հաստատել բիզնեսի իմիջի և հայեցակարգի հետ:

Օգտակար է հասկանալ, թե ում է գրավում ընկերության արտադրանքը: Սա բիզնեսին տալիս է լսարանի պատկերացում, ինչպես նաև շուկայի վերլուծություն իրականացնելու հնարավորություն, թե ով կարող է լինել իդեալական հաճախորդը: Ավելին, ընկերությունը կարող է հետազոտություն և վերլուծություն իրականացնել իրենց կարիքների և հետաքրքրությունների վերաբերյալ՝ բարելավելու իր կոնտենտի (բովանդակության) մարքեթինգի ռազմավարությունը: Սա կարող է օգտակար լինել հաճախորդների հետ հարաբերությունների զարգացման համար, ինչը կարող է հանգեցնել վստահության և հավատարմության ավելացմանը՝ միաժամանակ ավելացնելով հաճախորդների ներգրավվածությունը:

3.5 Ապահով, գոհացուցիչ և կատարյալ փորձի ապահովում այցելուների համար

Ապահովությունն ու անվտանգությունը բարձրորակ զբոսաշրջային ծառայությունների մատուցման կարևորագույն բաղադրիչներն են: Ավելի քան ցանկացած այլ տնտեսական գործունեություն, զբոսաշրջության դեստինացիայի հաջողությունը կամ ձախողումը որոշվում է այցելուների համար անվտանգ և ապահով միջավայր ապահովելու կարողությամբ: Չբոսաշրջիկների մեծ մասն ընտրում է իրենց ուղղությունները ոչ միայն գնի և նպատակակետի իմիջի հիման վրա, այլ ամենակարևորը՝ անձնական ապահովության և անվտանգության նկատառումներով: Յետևաբար, շատ կարևոր է վերապատրաստել բոլոր աշխատակիցներին՝ ուշադիր պլանավորելու և օգտագործելու իրազեկման և կանխարգելիչ միջոցների բարձրացումը, որոնք կարող են օգնել նվազագույնի հասցնել բացասական հետևանքները:

Տարբեր պատճառներով զբոսաշրջիկների գոհունակության և որակյալ զբոսաշրջային փորձի ապահովումը կարևոր է և՛ ձեռնարկությունների, և՛ դեստինացիայի իշխանությունների համար: Չբոսաշրջիկների գոհունակությունը ամրապնդում է բարենպաստ վերաբերմունքը ապրանքանիշի նկատմամբ, մեծացնում է հավանականությունը, որ ճանապարհորդները կվստահեն այս ապրանքանիշին ապագայում: Կախված իրենց գոհունակության/դժգոհության մակարդակից՝ զբոսաշրջիկները կարող են կամ վերադառնալ տվյալ վայր, կամ այլ ուղղություն խորհուրդ տալ իրենց մտերիմներին: Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ բերանացի մարքեթինգն ավելի արդյունավետ է շատ բիզնեսներում և դեստինացիաներում՝ շահույթը մեծացնելու համար, քան գովազդային գործողությունները:

3.6 Չբոսաշրջության սոցիալական և տնտեսական օգուտների համատարած բաշխում հյուրընկալող համայնքներում

Ըստ Camargo-ի և Jamal-ի (2015)՝ հավասարությունը կայուն զբոսաշրջության հիմնական սկզբունքն է, որն անդրադառնում է զբոսաշրջության զարգացման օգուտների հասանելիության, օգտագործման և բաշխման արդարացիությանը: Որպես կայուն զարգացման մաս՝ զբոսաշրջության արդյունաբերությունը պետք է մանրակրկիտ հաշվի առնի օգուտների հավասար բաշխումը: Covid 19-ի համավարակը փոխել է զբոսաշրջության շատ ասպեկտներ, ներառյալ այն, թե ինչպես պետք է հասկանալ և բաշխել զբոսաշրջության օգուտները: Համավարակը զբոսաշրջության ուշադրությունը տեղափոխել է զբոսաշրջության բացասական հետևանքների կառավարման և որակի հայեցակարգի վերաիմաստավորման վրա:

Արդյունքում, երբ խոսքը վերաբերում է զբոսաշրջության օգուտների բաշխմանը, ներգրավվածությունը պետք է առաջնային լինի հավասարությունից: Նպատակն է որոշել, թե ինչպես զբոսաշրջային օգուտների բաշխումը կարող է թույլ տալ ավելի շատ մարդկանց օգտվել զբոսաշրջությունից և ունենալ ավելի ուժեղ ներգրավվածություն: Ներգրավվածության ավելի բարձր մակարդակը կարող է հանգեցնել ավելի մեծ հաջողության՝ տեղական մշակույթն ու ժառանգությունը պահպանելու նպատակով՝ զբոսաշրջության մեջ օգտագործման պարագայում: Իսկ ինչու է հավասար բաշխման հայեցակարգը թերի: Սկզբի համար զբոսաշրջության օգուտներից շատերը ոչ կյուրթական են և, հետևաբար, դժվար է քանակականացնել: Ներգրավվածության վրա կենտրոնացումը կօգնի որոշ շահագրգիռ կողմերի հաղթահարել զբոսաշրջությունից օգուտ քաղելու խոչընդոտները:

Չբոսաշրջությունը կարող է ունենալ տարբեր ազդեցություններ որոշակի տարածաշրջանում կամ տարածքում կյանքի սոցիալական և մշակութային ասպեկտների վրա՝ կախված տարածաշրջանի մշակութային և կրոնական ուժեղ կողմերից: Չբոսաշրջիկները պետք է զգայուն լինեն տեղական նորմերի, ավանդույթների և չափանիշների նկատմամբ, այնպես որ զբոսաշրջիկների և ընդունող համայնքի միջև փոխգործակցությունը կարող է արդյունավետ լինել և դրականորեն ազդել համայնքի վրա:

Երկրի համար զբոսաշրջության հիմնական տնտեսական օգուտն այն է, որ այն աշխատատեղեր է ստեղծում և եկամուտներ է ստեղծում միջազգային, ազգային, տարածաշրջանային և տեղական մակարդակներում: Չբոսաշրջությունը կարող է խթանել տարածաշրջանային և տեղական տնտեսությունները՝ գումարներ բերելով քաղաքային և գյուղական վայրեր, խթանելով նոր բիզնես ձեռնարկումները և խթանելով դեստինացիայի ավելի դրական իմիջը (Cooper et al., 1993):

Ստորև կարող ենք նշել որոշ ոլորտներ, որտեղ կարող են օգուտ քաղել հյուրընկալող համայնքները.

1. Տեղական համայնքները կարող են շփվել տարբեր ծագման մարդկանց հետ, ինչը կարող է հանգեցնել զբոսաշրջիկների օրինակների արդյունքում բարելավված ապրելակերպի և վարքագծի զարգացմանը այդ համայնքում:
2. Տեղացիների կյանքը կարող է բարելավվել ավելի լավ հարմարություններով, ծառայություններով և ենթակառուցվածքներով (որոնք ստեղծվել են զբոսաշրջության նպատակով), որոնք կարող են հանգեցնել կրթության, առողջապահական ինսամքի, աշխատանքի հնարավորությունների և եկամուտների բարելավմանը:
3. Բնակիչներին տրամադրվում են ավելի շատ մշակութային և սոցիալական միջոցառումներ, ինչպիսիք են ժամանցային միջոցառումները կամ ցուցահանդեսները:
4. Տարածքի տեղական մշակութային պատմության պահպանում և վերականգնում, ներառյալ արհեստները, ճարտարապետական ավանդույթները և նախնիների ժառանգությունը:
5. Աշխատանքի նպատակով մարդկանց արտագաղթը գյուղերից քաղաք կարող է կանխվել զբոսաշրջության ոլորտում ստեղծված հնարավորությունների շնորհիվ:

Գրականություն

- Camargo, B., Jamal, T. (2015). Equity Tourism, retrieved from https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-319-01669-6_257-1
- Cooper, C., Fletcher, J., Gilbert, D., & Wanhill, S. (1993), "Tourism: principles & practice", Longman: Harlow, UK.
- Global Sustainable Tourism Council, *What is Sustainable Tourism?* retrieved from <https://www.gstcouncil.org/what-is-sustainable-tourism/>
- World Tourism Organization (UNWTO), *Sustainable Development*, retrieved from <https://www.unwto.org/sustainable-development>